

Kateryna Kalachenkova. Theoretical and Practical Aspects of The Implementation of Digital Platforms in The Agricultural Sector: A Comparative Legal Research

The article is devoted to the research of international and national experience of digital platforms in the agricultural sector. The relevance of the research is due to the development and implementation of digitalization in all sectors of the economy, including the agricultural sector. The purpose of this research is to determine the legal conditions for the successful implementation of digital platforms in the activities of agricultural entities, in particular by implementing the best international practices in the national legal system. This article examines examples of successful international digital platforms, including eNAM (India), AgriDigital (Australia), and Farmigo (USA). The paper highlights the key functions of digital platforms, namely: process automation, increased transparency, efficient resource management, and improved access to markets. It is emphasized that the effective functioning of such platforms is impossible without proper legal regulation. The legal framework for the use of digital platforms, including requirements for data protection, contractual regulation and cybersecurity, is considered, taking into account EU legislation (GDPR, DSA) and US legislation (Farm Bill, Cloud Act). Particular attention is paid to the impact of digitalization on the Ukrainian agricultural sector and the relevant legal regulation. The paper examines Ukrainian digital platforms aimed at supporting the agricultural sector. This article analyzes the state of legal regulation in Ukraine, in particular, the aspects of access to state registers, electronic transactions and data privacy protection. Attention is drawn to the lack of clear regulation of the functioning of digital platforms, including in the agricultural sector, and the key issues that need to be addressed at the legislative level are highlighted. The article also offers recommendations for improving the legal framework of Ukraine to facilitate the development of digital platforms in the agricultural sector. The author concludes that it is advisable to adopt foreign experience in regulating the functioning of digital platforms.

Keywords: digitalization, digital platforms, agrarian sector, entities in the agrarian sector, legal regulation.

УДК 321.7

DOI 10.31558/2786-5835.2024.2.5

Нікітенко Лілія Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного,
міжнародного і кримінального права
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ЗАГРОЗИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЇ ПАРТИСИПАТИВНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Стаття присвячена питанням загроз реалізації ідеї партисипативної демократії.

Запропоновано під загрозами реалізації ідеї партисипативної демократії (загрозами партисипативної демократії) визнавати будь-які обставини або події, що викликані внутрішніми або зовнішніми чинниками, здатні порушити нормальний стан розвитку партисипативної демократії, що в кінцевому підсумку негативно вплине на її результативність та щодо яких потрібно застосовувати певні заходи запобігання, нейтралізації та усунення.

Виявлено, що основними загрозами реалізації ідеї партисипативної демократії в сучасному світі є: 1) доступ громадян до неповної та неправдивої публічної інформації і межі транспарентності публічної влади; 2) популізм як інструмент політичної боротьби; 3) рамки правових обмежень громадянської участі; 4) розмивання відповідальності держави та гро-

мадянського суспільства; 5) ускладнення процесу ухвалення публічного рішення через збільшення витрат часу та інших ресурсів; 6) повага думки більшості без урахування думки меншості; 7) низький рівень освіченості громадян та досвіду в питаннях управління публічними справами; 8) абсентеїзм як результат аполітичності та пасивності громадян; 9) корупція на всіх ланках владної піраміди. Наголошено, що оскільки партисипативна демократія є динамічним явищем, то з часом перелік загроз може змінюватись.

Сформульовано пропозиції щодо подолання наведених загроз. В умовах існування широкого переліку загроз реалізації ідеї партисипативної демократії необхідним вбачається ефективно залучення переважної більшості громадян у консенсусі з меншістю до процесу ухвалення публічних рішень через підвищення рівня їхньої освіченості та медіаграмотності, нівелювання економічної нерівності та аполітичності, забезпечення взаємної рівномірної відповідальності з органами влади, що діють на умовах розумних меж транспарентності, антипопулізму та доброчесності, гарантування правових умов впливу на публічне управління (особливо за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій).

Ключові слова: демократія, партисипативна демократія, загрози, громадянська участь, ухвалення публічних рішень, публічна інформація.

Постановка проблеми. Питання модернізації і модифікації партисипативної демократії, безумовно, є важливими сьогодні через складність розуміння самого концепту та недосконалість її прикладних аспектів. Наразі існує тенденція перевизначення цінностей партисипативної демократії, з'являються різні її проєкти, відбувається трансформація поняття «участь». Сучасне громадянське суспільство має нові виклики демократії, що пов'язані не лише зі зміною ролі та значення громадянської участі, а й із широким застосуванням маніпулятивних технологій, з ускладненням характеру комунікації між державою та громадянами. Також еволюція теорії демократії пов'язана з активним використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій та наростанням нових вимог з боку громадян (питання захисту навколишнього середовища, новітніх біотехнологій, радикальних підходів до толерантності та ін.) [1, с. 14]. Ці процеси призводять до трансформації суспільства у напрямі формування концепції «постдемократії», яку варто сприймати як теоретичне відображення сучасного етапу розвитку демократії, пов'язаного з необхідністю нейтралізації її нових загроз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання партисипативної демократії останнім часом актуалізувались у наукових колах. Серед вітчизняних дослідників, які присвятили свої роботи цій тематиці, варто виділити Т. Андрійчука, В. Бортнікова, Т. Грозіцьку, А. Ковальова, Д. Печенюка, І. Попову. Однак їхні дослідження мають загальний характер та не концентруються на аспектах негативного впливу об'єктивних чинників на реалізацію ідеї партисипативної демократії, що є вкрай важливими в умовах сучасного суспільства.

Метою статті є виявлення загроз реалізації ідеї партисипативної демократії.

Основний текст. Незважаючи на наявність безлічі сприятливих факторів для просування ідеї партисипативної демократії у сучасному суспільстві, вона також має певні загрози. Існують різні наукові підходи у розумінні самого по-

няття «загроза». Так, на думку С. Дубецької, загроза – це «потенційна чи реальна подія, процес чи явище, яке здатне порушити стійкість та розвиток чи призвести до припинення діяльності» [2, с. 148]. І. Плетнікова загрозами називає «найбільш конкретну і безпосередню форму небезпеки, коли обов’язково... настануть несприятливі наслідки, якщо не застосувати ніяких заходів для їх запобігання» [3, с. 7]. Г. Ткачук загрозами визнає «такі форми небезпеки в зовнішньому або внутрішньому середовищі, які приводять до небажаних змін» [4].

На підставі аналізу наявних наукових підходів *під загрозами реалізації ідеї партисипативної демократії (загрозами партисипативної демократії) треба визнавати будь-які обставини або події, що викликані внутрішніми або зовнішніми чинниками, здатні порушити нормальний стан розвитку партисипативної демократії, що в кінцевому підсумку негативно вплине на її результативність та щодо яких потрібно застосовувати певні заходи запобігання, нейтралізації та усунення.*

Основними загрозами реалізації ідеї партисипативної демократії у сучасному світі варто вважати такі.

Перша загроза – доступ громадян до неповної та неправдивої публічної інформації і межі транспарентності публічної влади.

У демократичних державах забезпечення громадянам доступу до публічної інформації є основним індикатором транспарентності публічної влади. Актуалізація цього питання бере початок з ухвалення рішення щодо нього міжнародними організаціями, як-от ООН та ЄС [5, с. 46]. В умовах партисипативної демократії вкрай важливою для ухвалення належних публічних рішень є повна і правдива публічна інформація, яку необхідно зробити доступною для всіх. Однак у ситуаціях, коли установи, що постачають публічну інформацію, монополізовані певною групою людей із законним правом на власність і служать її інтересам, або робітники цих установ створюють інформацію відповідно до своєї власної ідеології, громадяни вимушені брати участь в ухваленні публічних рішень, орієнтуючись на спотворену чи неточну інформацію. До того ж варто констатувати маніпуляцію громадською думкою шляхом неформальної мережевої взаємодії. Через величезний інформаційний потік, у якому існує правдива та неправдива інформація, громадяни повинні вміти сприймати та використовувати інформацію правильно, адже в іншому випадку вони стають жертвою дезінформації та маніпуляції засобів масової інформації. Отже, гостро постає питання медіаграмотності, завданням якої є формування особистості, яка володіє певними навичками: має критичне мислення, орієнтується в медіапросторі та вміє працювати з сучасними технологіями. На глобальному рівні медіаграмотність сприяє розвитку демократії у світі, глобалізації та міжнародному співробітництву.

Питання доступу громадян до публічної інформації завжди пов'язане з транспарентністю публічної влади. Через підвищення рівня поінформованості громадян про діяльність влади та розуміння ними реальних масштабів проблем, які вимушена вирішувати влада, досягається ефект причетності, завдяки якому проявляється лояльність громадян до влади (адже зазвичай громадяни мають наперед визначену негативістську позицію щодо дій влади) і відбувається покращення якості владних рішень. Утім складною є проблема меж транспарентності. Так, у зарубіжній літературі наголошується на шкідливості розголошення стратегічних рішень у воєнний час чи на недоцільності розкриття комерційної таємниці, а також на складності визначення чіткого переліку подібних винятків [6]. Доцільно вважати, що межі транспарентності мають визначатися державою, зі врахуванням історичного досвіду державотворчих процесів; рівня розвитку громадянського суспільства, економіки, інформаційних технологій; готовності держави до самообмеження, зокрема через надання можливості громадянам вирішувати питання публічного значення [7, с. 605].

Друга загроза – *популізм як інструмент політичної боротьби.*

Популізм завжди був небезпечною проблемою в демократичних державах, але у сучасному суспільстві набуває особливих рис. Хоча історію популізму можна починати з давньогрецьких демагогів, сьогодні проблема популізму поставала перед розвиненими державами у специфічному світлі. Країни Заходу зіштовхнулися з його різким зростанням та пов'язаними з ним небезпеками світової політичній та економічній стабільності. Популісти використовують частіше емоційні, ніж раціональні аргументи, застосовуючи риторику звинувачень та розпалювання суперечностей. Результатом популізму завжди є невиправдані надії, а за цим йде тотальна недовіра до влади. Науковці наголошують на тому, що постфактум доводиться витратити роки, а часом десятиліття для того, щоб переконати громадян у необхідності певних змін. Недовіра громадськості до органів публічної влади однозначно не дасть можливості розвиватися партисипативній демократії. Щоб нейтралізувати високий ризик ухвалення популістських публічних рішень, необхідно мінімізувати прояви популізму. Зрозуміло, що наявність критичного мислення є щепленням від популізму, однак це питання більш ментального характеру. Зокрема, серед науковців неодноразово висувалася слушна пропозиція щодо запровадження юридичної відповідальності за невиконання політичних обіцянок.

Третя загроза – *рамки правових обмежень громадянської участі.*

Партисипативна демократія може бути найкращою формою демократії лише тоді, коли дотримано певні умови, серед яких питання правових обмежень. По-перше, обмеження можуть стосуватися предмета громадянської участі, під яким треба розуміти коло публічних питань, у вирішенні яких громадяни мають

право брати участь. Партисипативна демократія передбачає широкий перелік таких питань, однак він не безмежний. На практиці часто виникають ситуації виходу предмета громадянської участі за межі дозволеного законодавством переліку питань. Особливо складною є проблема рамок правових обмежень питань державного суверенітету, національної оборони та війни. По-друге, повинно йтися про перевищення «повноважень» громадянами під час реалізації громадянської участі. Практика доводить, що багато чого в партисипативному процесі відбувається на розсуд громадян, оскільки не врегульовано нормативно. В локальних правових актах не завжди закріплюються норми, що регулюють специфіку використання певних інструментів демократії на місцях, подекуди наявні норми є недосконалими та з прогалинами. Виникають ситуації, коли громадяни самостійно визначають алгоритм дій, що призводить до ризику дискредитації нормотворчого процесу. По-третє, громадянська участь може реалізовуватися через певні інституції, зокрема через політичні партії. Варто наголосити, що для партисипативної демократії характерний політичний плюралізм із його багатоманітністю підходів до розв'язання нагальних публічних питань та чисельною кількістю політичних партій. Навіть в умовах партисипативної демократії можливі обмеження свободи діяльності політичних партій, межі якої окреслені правовою нормою. Варто закрити питання гострої наукової полеміки та наголосити, що обмеження і заборона діяльності політичних партій не суперечать ідеї демократії, а навіть вбачаються виправданими. Однак держави мають вживати заходів щодо недопущення діяльності політичних партій, яка підлягає обмеженню чи забороні. По-четверте, оскільки партисипативна демократія передбачає дотримання основних прав і свобод громадян, ситуація, за якої права бідних та маргіналізованих громадян менш захищені, ніж привілейованих, через очевидну дискримінацію, ненавмисну упередженість, фінансові перешкоди для належного юридичного представництва та інші причини, вбачається неприйнятною. Необхідно, щоб органи публічної влади визначали нормативи участі різних груп населення та впроваджували відповідні правові рамки; пильнували за тим, щоб групи населення, яких не обирають, незаконно не впливали на ухвалення публічних рішень; боролися проти зниження рівня участі громадян; заохочували ті групи населення, які беруть найменшу участь у публічному житті.

Четверта загроза – розмивання відповідальності держави та громадянського суспільства.

Взаємні зобов'язання між державою та членами громадянського суспільства – це фундаментальна передумова демократії, без якої будь-який демократичний процес неможливий. Партисипативна демократія визнає державу і громадянське суспільство рівноправними суб'єктами. З метою зміцнення довіри громадян до публічних інституцій в основу механізму громадянської участі покладе-

но принцип співвідповідальності органів влади та громадян за результати ухвалення публічних рішень. Перекладення відповідальності має наслідками посилення відцентрових тенденцій через низький рівень відповідальності представників влади перед представниками громадянського суспільства. Виникає ситуація, за якої влада стає безініціативною та безвідповідальною, зникає сенс самої політики та публічного рішення. Необхідним вбачається правове забезпечення балансу в цьому випадку, рівномірного розподілу зобов'язання відповідати за результати сумісних дій. До того ж варіантом вирішення цієї проблеми є застосування партисипативних принципів у різних сферах життєдіяльності громадян задля вироблення у них постійної необхідності самовдосконалення та психологічної готовності до відповідальності за власні та колективні публічні рішення.

П'ята загроза – ускладнення процесу ухвалення публічного рішення через збільшення витрат часу та інших ресурсів.

В умовах партисипативної демократії ухвалення публічного рішення – це процес, який починається з констатації виникнення певного публічного питання та завершується вибором рішення, тобто вибором дії, яка спрямована на вирішення цього питання. Цей процес є складним і має такі основні етапи: підготовку до розроблення рішення, розроблення рішення та його ухвалення. Основні етапи поділяються на значну кількість певних послідовних дій. Тобто можна зробити висновок, що процес ухвалення публічного рішення непростий та багатовступінчастий. В умовах командно-адміністративної системи орган влади або посадовець ухвалює рішення і виконавці негайно приступають до його виконання. У посадових інструкціях час посадовця розрахований саме так. Спілкування з громадянами забирає багато часу і сил як посадовців, так і політиків. Зазвичай у посадових інструкціях посадовців демократичних держав спілкування з громадянами є обов'язковим елементом, а у деяких категорій посадовців таке спілкування взагалі займає більшу частину робочого часу, причому в години, які є зручними для громадян, а не для посадовців – вечорами після роботи, на вихідних тощо. До того ж широке використання участі громадян в ухваленні публічних рішень через різноманіття інструментів демократії може призвести до збільшення штатної чисельності працівників органів публічної влади та видатків на оплату їхньої праці. Це все призводить до складності організації публічного управління та збільшення матеріальних витрат на нього. Для усунення цієї загрози треба широко використовувати новітні інформаційно-комунікаційні технології на всіх етапах процесу ухвалення публічних рішень, які дають змогу суттєво зекономити час і людські матеріальні та інші ресурси.

Шоста загроза – повага думки більшості без урахування думки меншості.

Важливим аспектом партисипативної демократії є те, що вона більше спрямована на пошуки комплексних рішень, що враховують думку меншості, ніж на

ухвалення одного єдиного рішення, як це відбувається за представницької демократії. Проблема полягає у дотриманні принципу поваги до меншості в ситуації, коли певна кількість громадян виступає проти запропонованого рішення. Помилково було б сутність демократії зводити до кількісних показників, не враховуючи духовно-моральні підвалини народовладдя. Питання більшості та меншості є також моральною проблемою. У вирішенні питання врахування думки меншості має працювати метод знаходження консенсусу, під яким розуміється метод ухвалення колективного рішення, що прагне компенсувати недоліки перебування в меншості та дійти до найбільш прийняттого варіанта вирішення питання. Консенсусний підхід гарантує врахування усіх думок, ідей і потреб зацікавлених сторін як на рівні певної громади, так і на рівні держави, а також сприяє формуванню нової свідомості громадян, за якої визнання чужих інтересів є умовою здійснення своїх власних. Створення таких умов, за яких громадський спільний інтерес набував би більшої нормативної цінності, аніж приватний, стає першочерговим завданням. Метод знаходження консенсусу має бути закладений в основу політики публічного управління держав партисипативної демократії.

Сьома загроза – низький рівень освіченості громадян та досвіду у питаннях управління публічними справами.

Для розвитку партисипативної демократії важлива не лише регулярна залученість громадян, а й їхня політична грамотність, яка є обов'язковою умовою того, що на думку громадян не вплинуть будь-які тіньові еліти, і вони будуть ухвалювати адекватні рішення, що відповідають дійсним громадським потребам. Демократія без необхідної якості громадянської участі, соціальної компетентності та політичної свідомості громадян може перетворитися на охлократію. Багато науковців слушно наполягають на тому, що шлях до демократії лежить через освіту. Неможливо народитися демократом, але у процесі виховання, починаючи зі школи, продовжуючи у закладі вищої освіти і включаючи неперервне нарощення власного освітнього потенціалу упродовж усього життя, можна зробити принципи демократії своїми життєвими переконаннями та стати відповідальним громадянином, якому не байдуже те, що відбувається у нього в регіоні чи державі [8, с. 41]. До того ж важливою умовою реалізації будь-яких партисипативних практик у демократичному процесі виступає наявність у громадян сформованого досвіду успішного вирішення публічних проблем. Так склалося, що чим старший та ширший такий досвід, тим більше шансів успішності демократії у суспільстві [9, с. 181]. Для розвитку партисипативної демократії загрозовою є відсутність позитивного досвіду громадськості щодо впровадження наявних механізмів впливу на процес ухвалення публічних рішень та діяльності органів публічної влади загалом. І в цьому аспекті шлях демократичної освіти і виховання з одночасним реформуванням політичних та економічних відносин

має привести до подолання відчуженості громадян від влади та один від одного, що сприятливо відобразиться на формуванні результативного партисипативного досвіду.

Восьма загроза – абсентеїзм як результат аполітичності та пасивності громадян.

Сьогодні перед сучасними демократичними державами як нагальна проблема постає недостатній рівень участі громадян в управлінських процесах, у виробленні та ухваленні публічних рішень. У законодавстві більшості демократичних країн закріплений принцип вільного волевиявлення, за якого участь громадян у політичних процесах є добровільною, тобто необов'язковою. Проте така факультативність призводить до низької активності громадян, через що виникає та прогресує одне з негативних явищ політичної неучасті – абсентеїзм, який є суттєвою небезпекою для стабільного розвитку держави і суспільства. Низький рівень взаємодії влади та громадян нівелює усі гасла партисипативної демократії. Виділяють різні причини абсентеїзму (пов'язані з виборчим процесом; обумовлені загальною ситуацією в державі; особистісне ставлення громадянина), проте усі вони призводять до нелегітимності влади. Саме свідомо активна громадянська участь у публічному управлінні забезпечує перетворення формальної демократії в реальну. У більшості демократичних держав юридичні інструменти подолання абсентеїзму відсутні. Проте у законодавстві більше 30 країн світу закріплений дієвий принцип обов'язковості участі громадян у голосуванні як міра необхідної поведінки, реалізація якої гарантована можливістю застосування державного примусу. До того ж подолання аполітичності та пасивності громадян має стимулюватися на місцях, оскільки партисипативні відносини вибудовуються з рівня муніципальних утворень, з обов'язковим використанням партисипативних принципів у діяльності місцевих органів влади.

Дев'ята загроза – корупція на всіх ланках владної піраміди.

Безумовно, партисипативна демократія не розвивається лише у просторі політики, а залежить і від економічних процесів. Якщо більшість національних багатств держави перебуває у руках окремих мультимільярдерів чи олігархічних кланів, то в такій ситуації навіть ухвалення законодавчих актів, що стимулюють розвиток партисипативної демократії, не допоможе. Через корупцію та її схеми «голос» громадян може бути не почутий. Розширення участі громадян в управлінському процесі є єдиною противагою зростанню впливу еліт та перетворення демократії на елітократію. Варто наголосити, що корупція на всіх ланках владної піраміди спровокована бездуховністю, браком солідарності та слабкістю патріотизму. Задля боротьби з таким важким тягарем корупції, окрім здійснення прозорого контролю за владою з боку громадян, треба формувати дієвого громадянина, який любить свою Батьківщину та бере активну участь у колективній модернізації суспільства і держави [5, с. 59].

Висновки. В умовах існування широкого переліку загроз реалізації ідеї партисипативної демократії необхідним вбачається ефективне залучення переважної більшості громадян у консенсусі з меншістю до процесу ухвалення публічних рішень через підвищення рівня їхньої освіченості та медіаграмотності, нівелювання економічної нерівності та аполітичності, забезпечення взаємної рівномірної відповідальності з органами влади, що діють на умовах розумних меж транспарентності, антипопулізму та доброчесності, гарантування правових умов впливу на публічне управління (особливо за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій). Варто пам'ятати, що оскільки партисипативна демократія є динамічним явищем, то з часом перелік загроз може змінюватися.

Список використаних джерел

1. Куницький М. Парадокси демократії у сучасній політичній теорії. *Гуманітарний вісник*. 2022. Ч. 35. С. 13–29.
2. Дубецька С. П. Економічна безпека підприємств України. *Недержавна система безпеки підприємництва як суб'єкт національної безпеки України*: наук.-практ. конф. (16–17 травня 2001 р.): зб. матеріалів. Київ: Вид-во Європейського ун-ту фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу, 2003. С. 146–172.
3. Плетнікова І. Л. Визначення рівня і забезпечення економічної безпеки залізниці: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.07.04. Харківська держ. академія залізничного транспорту. Харків, 2001. 15 с.
4. Ткачук Г. Ю. Загрози та небезпеки діяльності підприємства: підходи до визначення та уточнення їхньої суті. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/214867021.pdf>
5. Корж І., Бірюк Л. Доступ до правової інформації в Україні в контексті європейських принципів партисипативної демократії. *Право України*. 2022. № 9. С. 43–60.
6. Transparency / Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/transparency-government#ref1208602>
7. Муртіщева А. О. Транспарентність у діяльності органів публічної влади: досвід зарубіжних країн. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 602–606.
8. Печенюк Д. О. Партисипаторна теорія демократії як напрям сучасної американської політичної науки: історія становлення і концептуальні засади. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Філософія. Політологія*. 2013. Вип. 2(112). С. 40–44.
9. Ковальов А. Партисипаторний напрям демократії як предтеча деліберативного підходу. *Вісник Львівського університету. Серія: Філософсько-політологічні студії*. 2018. Вип. 17. С. 180–186.

Liliia Nikitenko. Threats to the implementation of the idea of participatory democracy

The article is devoted to issues of threats to the implementation of the idea of participatory democracy.

It is suggested that under threats to the implementation of the idea of participatory democracy (threats of participatory democracy) recognize any circumstances or events caused by internal or external factors capable of disrupting the normal state of development of participatory democracy,

which will ultimately negatively affect its effectiveness and in relation to which it is necessary apply certain prevention, neutralization and elimination measures.

It was revealed that the main threats to the implementation of the idea of participatory democracy in the modern world are: 1) citizens' access to incomplete and false public information and the limits of transparency of public authorities; 2) populism as a tool of political struggle; 3) framework of legal restrictions on civil participation; 4) blurring the responsibility of the state and civil society; 5) complication of the process of making a public decision due to an increase in time and other resources; 6) respect for the opinion of the majority without taking into account the opinion of the minority; 7) low level of education of citizens and experience in the management of public affairs; 8) absenteeism as a result of apolitical and passivity of citizens; 9) corruption at all levels of the power pyramid. It is emphasized that since participatory democracy is a dynamic phenomenon, the list of threats may change over time.

Proposals for overcoming the mentioned threats have been formulated. In the conditions of the existence of a wide list of threats to the implementation of the idea of participatory democracy, it is considered necessary to effectively involve the vast majority of citizens in consensus with the minority in the process of public decision-making through increasing their level of education and media literacy, leveling economic inequality and apoliticalness, ensuring mutual and equal responsibility with the acting authorities under the conditions of reasonable limits of transparency, anti-populism and integrity, guaranteeing legal conditions of influence on public administration (especially with the help of information and communication technologies).

Keywords: democracy, participatory democracy, threats, civic participation, public decision-making, public information.

УДК 340.114:340.12:329.12
DOI 10.31558/2786-5835.2024.2.6

Стаднік Ірина Василівна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії, історії держави і права та філософії права
Донецького національного університету імені Василя Стуса
ORCID: 0000-0002-8047-3697

Гоцуляк Юрій Вікторович,
доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії, історії держави і права та філософії права
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ЛІБЕРАЛІЗМ ТА ОСНОВОПОЛОЖНІ ПРАВОВІ ЦІННОСТІ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА СПІВВІДНОШЕННЯ

Статтю присвячено дослідженню актуальних питань співвідношення лібералізму та основоположних правових цінностей в умовах глобальних викликів. Сучасні тенденції розвитку людської цивілізації та забезпечення прав і свобод людини не лише актуалізували питання сутності та змісту лібералізму загалом та правового лібералізму зокрема, а і зумовили потребу в їх теоретичному переосмисленні та більш високому рівні визначеності в контексті взаємодії з системою основоположних правових цінностей з урахуванням змін, що відбулися у суспільстві. Метою статті є узагальнення сучасних підходів до співвідношення фундаментальних положень сучасного лібералізму та основоположних правових цінностей і обґрунту-